

Vályi Gábor

Szocializációs színtér: a család és az intézmény

A követelménymodul megnevezése:
Gyermekellátási alapfeladatok

A követelménymodul száma: 1868-06 A tartalomelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-008-50

SZOCIALIZÁCIÓS SZÍNTÉR: A CSALÁD ÉS AZ INTÉZMÉNY

ESETFELVETÉS–MUNKAHELYZET

Két vélemény – tele érzésekkel – az internetről:

"A beszélgetés sok mindent megoldhat, de nem mindenkinél válik be. Nálam pl. az volt a probléma – az én részemről –, hogy hamar felkaptam a vizet. Valaki megkérdezte: ha nem tudok higgadt maradni, és felnőtthöz méltóan viselkedni, akkor miért várom el, hogy úgy kezeljenek? Igaza volt. Erőt vettem magamon, nem fortyantam fel – igaz, ettől még ugyanúgy óvodásként kezelnek, de már nem úgy viselkedem, és bizony sokszor okozok meglepetést 1–1 érett, megalapozott kijelentéssel. Szerintem ilyen ügyekben nem igazán lehet tanácsot adni: mindenhol vannak problémák, és nincs 2 egyforma helyzet, ill. megoldás. Nincs mindenkinek beváló recept! Remélem, sikerül megoldást találni!"

"Sajnos nem vezet semmire az 'üljünk le és beszéljük meg' módszer. További veszekedések, vádaskodások, sértődések forrása csak. Ha elköltözől és látják, hogy jól megy a sorod, akkor se. Tűrj amíg tudsz, aztán költözz el, amint lehet! Nem azt mondom, hogy szakítsd meg a kapcsolatot a szüleiddel, csak éld a saját életed. Tapasztalatból mondom, hogy az ilyen szülőknek akkor se lehet megfelelni, ha a párod lenne az angol trónörökös, te pedig az idei szépségkirálynő, vagy amit akarsz."

(Az idézetek forrása: http://www.hoxa.hu/?p1=forum_tema&p2=9841)

Gyermekkor, szülői és óvodai, iskolai nevelés; családi szokások és családi hatások; intézményes nevelés és segítség hatásai... Mind-mind olyan kérdéseket és helyzeteket vetnek fel, melyek önmagukban is önállóan egy-egy szakkönyvet megtöltenek. S ha ehhez hozzávesszük, hogy minden helyzet egy-egy szociális mezőben és szociális közegben keletkezik, s változik, akkor elfogadható, hogy a tengernyi szakirodalom hivatkozása helyett e tananyagban megpróbáljuk összefoglalni a szocializáció és a szocializáló intézmények, szervezetek tartalmának lényegét.

E lényeg összefoglalásakor a hangsúlyt a családra helyezzük, mert azt gondoljuk, hogy a család szerepe és a családi kapcsolatok minősége meghatározó az ember életében. Ez akkor is igaz, ha a család nem pozitív előjellel kerül szóba egy-egy ember életének helyzeteiben.

A CSALÁD – BELÜL ÉS KÍVÜL

1. Család és háztartás

A család a társadalmi intézmények, társadalmi csoportok egyike; mint ilyen: szervezet. **A család a társadalmi kiscsoportok egyike.** A csoport személyek olyan együttese, akiket valamilyen jól körülhatárolható közös ismérvek jellemeznek, kötnék össze. A kiscsoport jellemzője a kis létszám; a tagok személyesen ismerik egymást, egymással szoros kapcsolatban vannak.

A család olyan emberek csoportja, akiket közvetlen rokonsági kapcsolat fűz össze, s a család felnőtt tagjai vállalják a gyermekek gondozásának felelősségét.

A rokonság azokat az emberi kapcsolatokat foglalja magába, amelyek házasság vagy leszármazás révén jönnek létre.

A családtól meg kell különböztetnünk a háztartást.

A háztartás az együtt lakó és a megélhetés költségeit megosztó, együtt fogyasztó – pl. étkező, tárgyakat, eszközöket közösen használó – emberek csoportja; akik nem feltétlenül állnak egymással rokoni kapcsolatban.

Attól függően, hogy kik élnek együtt a háztartásban, megkülönböztetünk háztartástípusokat:

- A nukleáris családi háztartásokra jellemző, hogy ezekben egyetlen nukleáris család tagjai élnek (nukleáris család; családmag: a házaspár, a házaspár gyerek(ek)kel, egy szülő gyerek(ek)kel).
- A kiterjesztett családi háztartásokban a nukleáris család tagjain kívül más, ehhez a családmaghoz nem tartozó rokonok is együtt élnek (pl. nagyszülők, egyedülálló testvér).
- A több családmagból álló háztartásokban lehet
 - törzscsalád-háztartás; a szülők az egyik házas gyermekükkel élnek együtt,
 - a házas szülőkből és több házas gyermekükből álló háztartás (a köznyelv ezt is nevezi nagycsaládnak),
 - a házas testvérek együttélése egy háztartásban.

2. Családi szocializáció

Az ember a mindennapi életben sem egyszerűen viselkedik. Viselkedésének, aktuális reagálásainak eredője messziről, a családból, illetve a neveléséből vezethető le.

A megszülető gyerek fejlődését két meghatározó tényező együttesen befolyásolja:

Az egyik tényező a gyerek biológiai fejlődése, érése; a biológiai érésben az életkorra jellemző szükségletek bontakoznak ki, ezek mozgatói és eszközei a szociális viselkedésnek és tanulásnak.

A másik tényező a gyermek viselkedésének, értékeinek és normáinak tanulási folyamata, melynek során a kulturális és társadalmi normák, értékek és viselkedéssémák átvétele történik.

A gyermek anyai iránti ragaszkodása biológiai szükségletéből ered; az anyai személye a legfontosabb a gyermek környezetében, mert az anyai a gyermeki szükségletek kielégítéséhez kötődik. Ezek a szükségletek a táplálék, az ápolás, a biztonság. A gyermeknek az anyai felé irányuló kapcsolata és érdeklődése tevődik át folyamatosan a környezet más személyeire, elsősorban a családtagokra. (Itt jegyezzük meg, hogy az anyai nem szükségszerűen a biológiai anyai. Az anyai szerepét betöltheti más is, és akkor az anyai jellegű kötődést ő kapja a gyermektől.)

A születés utáni első hónapok szoros szimbiotikus anyai-gyermek kapcsolata fontos, de már néhány hónapos kortól hasonlóan fontos, hogy a gyermeknek többirányú és többszintű családi kapcsolatai is kialakulnak, mert ekkor az anyai jelenlétének és eltávolodásának, eltávolodásának változásaira nem lesz annyira érzékeny a gyermek; nem függ a gyermek annyira az anyjától. S hétköznapi értelemben itt a szocializáció!

Az anyai saját személyiségük zavarai – ezek nem kevés esetben az anyai gyerekkorára, családjára vezethetők vissza –, vagy a párkapcsolati zavarok miatt viselkednek hiányosan, ellentmondásosan a kisgyerekekkel való gondozás, nevelés során. Előfordul, hogy nem adják meg a szükséges testi kontaktust a gyermeknek, időnként eltávolítják maguktól a gyermeket. A károsító korai anyai viselkedés gyakrabban fordul elő hátrányos helyzetű családokban.

Az nyilvánvaló, hogy a leglényegesebb hatások az embert a családjából, családjában érik. Ezek a hatások együttesen a személyiség szociális fejlődésének folyamatát adják. Már a korai szoktatás és a direkt tanítás terén is sok nem tudatos környezeti hatás érvényesül, és gyakran előfordul, hogy ezek a hatások gyakorolják a legnagyobb befolyást a gyerekekre, nagyobb, mint a szándékolt nevelői gyakorlat. A szülői viselkedésből legerősebben a nem verbális kommunikáció, illetve a metakommunikáció hat. Ezekre az a jellemző, hogy érzelmet kifejező kommunikációs módok, amelyek a legkevésbé változtathatók meg akarattal, és amely csekély tudatossági fokon, szinte automatikusan működnek.

A család mind önmaga, mind a társadalom számára ellátja és teljesíti funkcióit; azért, hogy a gyermek ne éljen át nagy töréseket, s a szocializáció megfelelő módon menjen végbe, **a családnak szociális, szocializációs funkciókat kell ellátnia.**

Ezek a szocializációs funkciók:

- gondozás és biztonságnyújtás,
- interakciós tér biztosítása és modellnyújtás,
- az én, az én-rendszer és a belső kontrollfunkciók kialakítása,
- a kommunikáció módjainak és rendjének megalapozása.

A gondozás és biztonságnyújtás testi és lelki gondozást jelent; a biológiai szükségletek kielégítése, a biztonságérzet és a védettség-élmény biztosítása. Ennek a funkciónak a működéséhez, érvényesüléséhez a kiegyensúlyozott anya-gyermek kapcsolat szükséges. **Ennek jellemzői:**

- biológiai komfort biztosítása
- testi közelség, kontaktus biztosítása; ez a biztonságérzet első forrása,
- az anya biztosítja az első mintát: az érzelmek tanulásához, a hétköznapi élet szokásrendszerének elsajátításához, az önálló cselekvéshez, minden későbbi személyes szeretetkapcsolathoz,
- a külvilág megismerésének első érzelmi mozgatója az anya, illetve az általa nyújtott biztonságérzet.

Az interakciós tér kapcsolati tér; az a helyszín, ahol család tagjai szerepeket tanulnak és töltenek be. **A gyerek szocializálja a felnőttet szülővé,** s a szülő szocializálja gyermekét társas lényé. A szülő felelőssége, hogy a gyermek valóban gyermeki szerepeket töltsön, tölthessen be, s ne kelljen túl korán leválnia a családról és felnőtt szerepeket betöltenie, illetve ne alakuljanak ki infantilis kötődései.

A család az első színtere az emberi kapcsolatok szinte mindegyikének; mindegyik kapcsolati mintát, és az ezekben való létezést, viselkedést itt tanulja a gyerek. Az embertársi kapcsolatokra vonatkozó, azokat jellemző korai minták mélyen és erősen vésődnek, s befolyásolják a későbbi kapcsolatokat, azok mennyiségét és minőségét.

Itt, a családban tanul a gyermek alapvető szerepeket (pl. gyerek, testvér). Ezeket úgy tanulja meg, hogy betölti. Helyesnek ítélt viselkedésében megjutalmazzák, a helytelenben megbüntetik. Ezek a szerepek sok normát, értéket és érdeket képviselnek és jelentenek egyidejűleg.

A szerepek egy jelentős részét elővételezett, előre vetített módon tanulja meg a gyermek. Ilyen pl. a szülői és a nemi szerep. Úgy tanulja a gyermek a szerepét, hogy nem tölti azt be, ám látja a szerepeket sokáig és folyamatosan.

A család a családon kívüli, másokkal, más csoportokkal, illetve más családokkal fenntartott kapcsolatoknak is teret ad. Ennek megfelelően két családtípus:

1. Befelé nyílt, kifelé zárt család

- A belső nyitottság barátságos légkört jelent, ahol a családtagok figyelnek egymásra, tiszteletben tartják egymás érzéseit, bíznak egymásban, felelősséget vállalnak egymás iránt.
- A kifelé zárt jellegéből következően nem, vagy csak szűk körben tart kapcsolatot másokkal, így a gyermek mintaválasztási köre és lehetősége kevés. Ilyen helyzetben a gyermek könnyen elszigetelődhet, s a családhoz infantilisán kötődővé válhat.

Hároméves kor körül kialakul a gyermekben az én-tudat, erre épül az énkép, s ennek megfelelően fejlődnek a belső szabályozó funkciók (tulajdonképpen képességek): a pozitív önkontroll funkciók (a jutalmazásról van itt szó) és negatív önkontroll funkciók (a büntetésről van itt szó). E belső szabályozó funkciók azt fejezik ki, hogy a külső szabályok, követelmények és normák belső szabályozó erőként hatnak és működnek (interiorizáció). Ez azt jelenti, hogy az ember külső ellenőrzés (kontroll) nélkül megtanulja azt és úgy tenni, ami és ahogy helyes és szükséges, s megtanulja nem megtenni ennek az ellenkezőjét. Így a belső szabályozó funkciók együtt egyszerre cselekvésserkentő és cselekvésgátló rendszert alkotnak. E rendszer:

Pozitív önszabályozó funkciók:

- késleltetési képesség: az ember megtanulja a szükségleteit az aktuálistól eltérő, későbbi időpontban és módosított formában kielégíteni; (maga a kielégülés feszültségcsökkentő hatású, és örömeleményt generál),
- feszültségtűrő képesség (frusztrációs tolerancia): az ember megtanulja elviselni azokat a feszültségeket, amelyek részben a szükségletek kielégítetlenségéből, részben konfliktushelyzetekből adódnak, pl. a késleltetés miatt,
- a jutalom és a büntetés (ön)szabályozásának képessége: olyan tulajdonságok beépülését jelenti a személyiség képességeibe, melyek az egyéni, személyes életvezetés szempontjából nélkülözhetetlenek. Ez azt eredményezi, hogy az ember jól érzi magát, jó a közérzete.
- Mintegy címszavak ide: tud büszke lenni önmagára; van kitartása; van önbecsülése; felismeri saját felelősségét, hibáit; működik a lelkiismerete.

Feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának tanulótársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

Beszélje meg tanulótársával a fenti "mintegy címszavakat", majd írja le konkrét példákba ágyazva, hogy a fenti címszavak, kifejezések mit jelentenek!

Negatív önszabályozó funkciók:

A negatív (ön)kontroll funkciók kialakulása a szociális tiltások személyiségbe való beépülését jelenti. A szociális tiltások, illetve a negatív tartalmú értékek elsajátítása a viselkedés gátlásrendszerében két lépésben alakul ki:

- gyermekkorban és előbb a gátlásfunkciókat a büntetéstől való tartás, félelem generálja, majd tartja fenn,
- később a büntudat, majd a lelkiismeret megjelenésével, kialakulásával a belsővé vált értékrendszerrel való összeütközés elkerülésének igénye tartja fenn a tiltások betartását.

Összefoglalás

A családi szocializációval kapcsolatban nyilvánvaló, hogy a leglényegesebb hatások az embert a családjából, családjában érik; ezek a hatások együttesen a személyiség szociális fejlődésének folyamatát adják. A szülői viselkedésből legerősebben a nem verbális kommunikáció, illetve a metakommunikáció hat.

Amikor azt mondjuk, hogy az ember megtanul emberi módon élni és viselkedni, akkor egy folyamatról van szó. E folyamat lényege, hogy az ember társadalomban él, s csak ott tud tartósan élni; ebből az következik, hogy **az ember társadalomba való beilleszkedésének, a társadalomban folyó tevékenységekbe való bekapcsolódásának folyamata a szocializáció.**

3. A család mint rendszer és mint csoport

A család elsődlegessége abban áll, hogy:

- a korai életszakasztól kezdve hat a fejlődő gyermekekre,
- érzelmi kötelékei, kapcsolatainak erőssége, hosszan tartó hatása alapvető érzelmi és viselkedési modelleket rögzít a személyiségbe.

A család szocializációs funkciója többszintű. Ellátja a gyermek gondozását, biztosítja azokat a biológiai feltételeket, amelyek az éréshez és fejlődéshez szükségesek (biológiai funkció), ugyanakkor meghatározott magatartási és szerepmintákat is közvetít (szociális funkció).

A családban felnövő gyermek két, folyamatosan érvényesülő hatás jelenlétében fejlődik:

- a család rejtett, spontán megnyilvánuló, nem szándékosan közvetített, természetes életviszonyaiban gyökerező hatásainak közegében,
- a másodlagos, tudatosan irányított és közvetített nevelési ráhatások erőterében.

Mindkettő fontos; ezek lenyomatát tükrözi a gyermek magatartása, környezetéhez, másokhoz való viszonya. A primer, tapasztalásos szociális tanulás a gyermek szándéktalanul „belenövésével” elsajátított viselkedési megnyilvánulásait, reagálásait foglalja magába. A családhoz – szűkebb és tágabb családhoz – tartozás kialakítja az ún. családi identitást, amelyet csoportos, kollektív szimbólumokkal is kifejezésre jut; pl. családnév viselése.

Az előzőekben már említett szocializációs funkciókhoz tartozó interakciós tér biztosítása és modellnyújtás keretében a családban belső kapcsolatrendszer alakul ki; ez a kapcsolatrendszer a családtagok és kapcsolódások számával egyre bonyolultabb lesz.

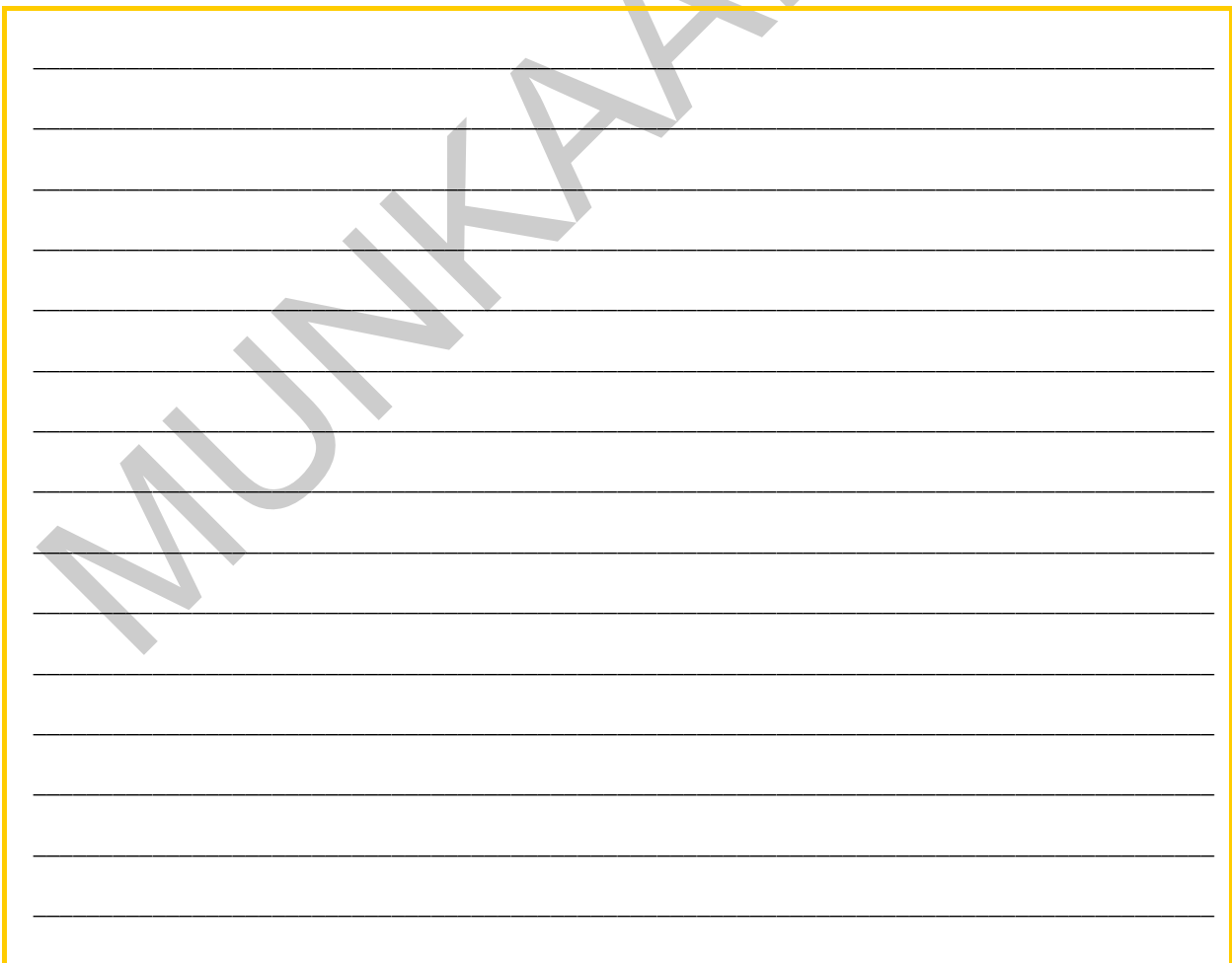
Ez a családon belüli kapcsolatrendszer összetevődik

- a "felnőtt" korúak párkapcsolataiból,
- a szülő(k) és a gyermek(ek) kapcsolataiból,
- a testvérkapcsolatokból,
- az integrációs kapcsolatokból.

Feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának tanulótársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

Beszélje meg tanulótársával, majd írja le konkrét példák felhasználásával a fenti, családon belüli kapcsolatrendszer összetevőinek értelmezését! Próbáljon pozitív és negatív nézőpontokat is figyelembe venni (jusson eszébe a bevezetőben – Esetfelvetés – írt két internetes vélemény)!

A large yellow-bordered rectangular area containing horizontal lines for writing. The lines are evenly spaced and extend across the width of the box. A large, light gray watermark reading 'MUNKANYELVI' is visible diagonally across the page, overlapping the writing area.

A **család** rokonságra épülő társas **kiscsoport**. Benne él a családtagok kapcsolatainak szerkezete, lelki világa, múltja és jelene, miközben állandóan hatnak egymásra; a családban a tagokat a rokoni és a társas kapcsolat irányítja. A családtagok szerepet, magatartási formát vesznek fel. A szerepek megjelölik minden egyes családtag pontos helyét. A családszerepek rugalmasak és állandóan fejlődnek.

A család belső rendszere

- szerepek: férfi és nő, apa és anya, fiú és leány
- alrendszerek: - nők (anya és lányai), férfiak (apa és fiai)

A szerepek, valamint az alrendszerek összhangjától függ a családtagok és az egész család mentális és szociális egészsége.

A család külső rendszere

- szerepek: nagypapa, nagymama, nagybácsi, nagynéni, szomszéd néni stb.
- alrendszerek: nagyszülők, rokonok, barátok, lakóhely.

A családi viszonyok a társadalom vagy alrendszereinek viszonyát tükrözik.

Teljes a kölcsönhatás a társadalom és a család között. A családban az érzelmek kötik össze a tagokat. A család tagjait összekötő jellemzők és meghatározók a vérségi, az erkölcsi (és világnézeti), a jogi, de elsősorban az érzelmi kapcsolatok. A családban fontos a családtagok lelki világa, fejlődéstörténete is. A szülők, de még a gyermekek fejlődéstörténete is erősen hat a család jó vagy rossz közérzetére; pl. ha rossz a férfi, női vagy szülői minta, amivel rendelkezik a partner a családba kerüléskor, ez eluralkodhat az egész családon is.

A csalárendszer tagjai állandóan hatnak egymásra, még akkor is ha éppen távol vannak egymástól pillanatnyilag, pl. munkahelyen, iskolában. Miközben hatnak egymásra a családtagok, eközben felelősséggel is vannak egymás iránt. Például nem szűnik meg a szülők felelőssége gyermekeikért azzal, hogy a gyermekek felnőnek és új családot alapítanak; hiszen amire a szülők szocializálták gyermekeiket, azok ezt a mintát követik saját gyermekeik nevelésében, immár új családtagjaikkal való viszonyokban is.

Összefoglalás

A család egy rendszer, s vannak alrendszerei. A családnak szocializációs funkciói (is) vannak; gondozás és biztonságnyújtás, interakciós tér biztosítása és modellnyújtás, az én, az én-rendszer és a belső kontrollfunkciók kialakítása, a kommunikáció módjainak és rendjének megalapozása.

INTÉZMÉNY ÉS SZERVEZET

1. Intézményrendszer

A szociális gondoskodás történeti fejlődésének eredményeképpen az állam, illetve az állami intézmények, s ezek szervezeteinek feladatává vált a szociálpolitika kialakítása és végrehajtása. Az ember élethez való jogának biztosítása és szociális biztonságának megteremtése, illetve szavatolása elsődlegesen az állam feladata; ezt a feladatát az állam a szociális igazgatás megszervezésén keresztül látja el, részben közvetlenül az igazgatási szervezetével és saját hatósági, jogi, irányítási, pénzügyi eszközeivel, részben pedig az e célra létrehozott, fenntartott és működtetett intézményrendszere útján.

A szociális igazgatás a szociálpolitika gyakorlati megvalósításának a megszervezését jelenti; a szociálpolitika végrehajtása a feltételekről való gondoskodást, továbbá az intézmények létrehozását és működtetését foglalja magában.

A szociális igazgatás szervezetére, feladataira, hatáskörére, működésére, eljárására és a szociálpolitika végrehajtására vonatkozó állami döntések meghozatala jogszabályok formájában történik. E jogszabályok többsége az államigazgatási jogágba tartozik, de esetenként polgárjogi és családjogi normáknak is van szociálpolitikai tartalma.

Az emberek alapvető szociális jogait az Országgyűlés által elfogadott alkotmány tartalmazza. E alapvető jogok összefoglalva:

Az állam

- a rászorulókról kiterjedt szociális intézkedésekkel gondoskodik,
- a jogegyenlőség megvalósulását az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedésekkel is segíti,
- az ellátáshoz való jogot a társadalombiztosítás útján és a szociális intézmények rendszerével valósítja meg.

Mindenkinek joga van a szociális biztonsághoz; öregség, betegség, rokkantság, özvegyiség, árvaság és önhibájukon kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén a megélhetésükhöz szükséges ellátásra jogosultak.

Az 1993-ban hatályba lépett szociális törvény célja, hogy a szociális biztonság megteremtése és megőrzése érdekében meghatározza az állam által biztosított egyes szociális ellátások formáit, szervezetét, a szociális ellátásokra való jogosultság feltételeit, valamint érvényesítésének garanciáit. A törvény kimondja, hogy a szociális ellátás feltételeinek biztosítása az állam központi szerveinek és a helyi önkormányzatoknak a feladata.

A szociális igazgatás legfelső szintű országos hatáskörű szerve a szakminisztérium, mely az egész szociális ágazat felelőse és irányítója. A minisztérium feladatai részben a kormányzati munkához, részben pedig az ágazat irányításához kapcsolódnak.

A helyi önkormányzatokról szóló 1990-ben megalkotott törvény szerint a szociális alapellátásról a települési önkormányzat, míg az azt meghaladó szociális közszolgáltatásokról a megyei (fővárosi) önkormányzat köteles gondoskodni.

Az önkormányzati törvénynek ezt az általános szabályát a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993-as törvény és más jogszabályok töltik meg konkrét tartalommal. Eszerint az önkormányzatok ellátási kötelezettsége keretében a települési önkormányzat – a fővárosban a kerületi önkormányzat – köteles biztosítani az alapellátást. Ezt az ellátást saját fenntartású intézményei vagy más szervezet(ek) által fenntartott intézmények útján tudja teljesíteni.

2. Szervezet

A szervezet két vagy több személy között létrejövő „egyezmény” egy közös cél elérésére, mely részükről tartós együttműködést feltételez.

Ezt kibontva:

A szervezet két vagy több ember csoportja, akik úgy vélik, hogy valamely közös célt együttesen el tudnak érni; egy olyan célt melyet külön-külön nem valósíthatnak meg. A célok nagyon széles skálán mozoghatnak: alapvető emberi szükségletek és biztonsági szükségletek kielégítésétől egészen a komplex és bonyolult termékek előállításáig illetve ezek szolgáltatásáig. Bármilyen vonatkozásban az emberek a szervezeten belül kommunikálnak, határoznak, konfliktusokat oldanak meg, aktivitást fejtenek ki és együtt tanulnak.

Közös elemek a szervezet meghatározásában:

- emberek egyesítése egy csoport alakítása érdekében,
- fenntartott interperszonális interakciók,
- abban való hit, hogy egy csoport megvalósíthat olyan célokat, melyeket az egyén nem tud egyedül megvalósítani,
- közös célok,
- az aktivitás koordinálása.

A szervezetekre általában igazak az alábbi kijelentések:

- hierarchikus szervezettségűek,
- az autoritást szisztematikusan elosztják,
- csapatmunkát feltételeznek,
- döntéseket hoznak,
- konfliktusokat gerjesztenek,
- rendelkeznek egy szervezeti kultúrával,
- szocializálják az embereket,
- problémákat oldanak meg,
- gazdasági, politikai és törvényes erők által (is) befolyásoltak.

Hogy a téma tárgya és fókuszja a család, a családi életmód? Ez nem kis részben szervezeti kérdés is, ezért érdemes a családi életmódot a szervezetszociológia és a szervezetpszichológia felől megközelíteni.

Szervezet tehát a család, az óvoda az iskola, a munkahely stb. A világ, amelyben élünk, szervezetekre bontható, szervezetek nélkül elképzelhetetlen az emberi élete. Az egyes szervezetek működése más szervezetek működésétől függ, ezekkel nemegyszer szoros kölcsönhatásban van. Az egyes ember nem „makrostruktúrák”, nem óriásszervezetek, hanem társadalmi intézmények egyes szervezeteivel kerül kapcsolatba, e szervezetekhez való viszonyát tudja megfogalmazni, meghatározni.

A társadalmi intézmény a normák és értékek egymással összefüggő, tevékenységekre vonatkozó, az intézmény szervezetei által elfogadott rendszere, melyek a társadalmi életet szervezik oly módon, hogy a társadalom tagjai a társadalom számára szükséges funkciókat ellássák. Az intézmények lényegét a normák, s a mögöttük álló értékek alkotják, s e normák szerepeket határoznak meg, amelyeket a különböző státusokat betöltő személyeknek el kell játszani; Pl.: anya, gyermek, testvér, diák stb. státusa, pozíciója.

Az intézmények fajtái: a család, a szociális rendszer, az oktatási rendszer, a gazdasági rendszer, a települési és regionális önkormányzatok rendszere, a kormányzat (mindegyikhez rendelhető pusztán szakmai, illetve szakmai és politikai, valamint politikai eszmerendszer.

Feladat:

Olvassa el újra az előző részeket, s írásban foglalja össze az Intézmény és szervezet cím alatt írt tananyagrészt!

Összefoglalás _____

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

A családról, a szocializáció elsődleges színteréről szól ez a tananyag. Az ideálisnak tartott modell szerint a család a legkisebb társadalmi egység; anyából, apából és legalább egy gyermekből áll. A család szó elégedett, harmonikus módon együtt élő felnőttek és gyermekek képét idézi fel. De a családok legalább annyira eltérőek, mint az őket alkotó egyének, ezért úgy kell a családra gondolnunk, mint a segítői munkában a kliens által családnak tartott kapcsolatrendszerre. A család tagjai egymás életét befolyásolják. A családforma a családtagok által a családhoz sorolt egyének szerves csoportja. Bár minden családnak van néhány közös problémája, az egyes családformák csak rájuk jellemző problémákkal küzdenek.

Úgy tanulja e tananyagot, hogy sorban halad; a szükséges feladatokat megoldja, majd levonja a tananyaghoz tartozó következtetéseket! Ezt követően olvassa el többször az elméleti részét a tananyagnak!

A tananyag elsajátításához aktivitás szükséges Öntől, ez az aktivitás a következő tevékenységekben ölt testet:

- Olvasott szöveg feladattal vezetett feldolgozása; olvasott szakmai szöveget kell megértenie, rendszerekben kell gondolkodnia, az olvasott szakmai szöveget a benne lévő feladatokhoz vezető útként értelmezve, problémaelemzésre, és problémafeltárássra van szükség.
- Önállóan kell információt gyűjtenie, értelmeznie; az önállóság persze relatív, mert a feladatok többségét munkatársként választott párban oldja majd meg.
- Mondatszintű kérdésekre írásban kell válaszolnia.
- Egyrészt önállóan és egyedül dolgozik a tanulás során, másrészt vannak feladatok, melyek megoldásához munkatársat választ magának, s párban dolgoznak a tanulás során.

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK**1. feladat**

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának tanulótársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

A család működése olyan folyamatokat foglal magában, amelyeket a család azért alkalmaz, hogy elérje céljait! Beszéljék meg, majd írja le, mit jelentenek a folyamatok és mit jelentenek a célok!

MUNKANYAG

2. feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának tanulótársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

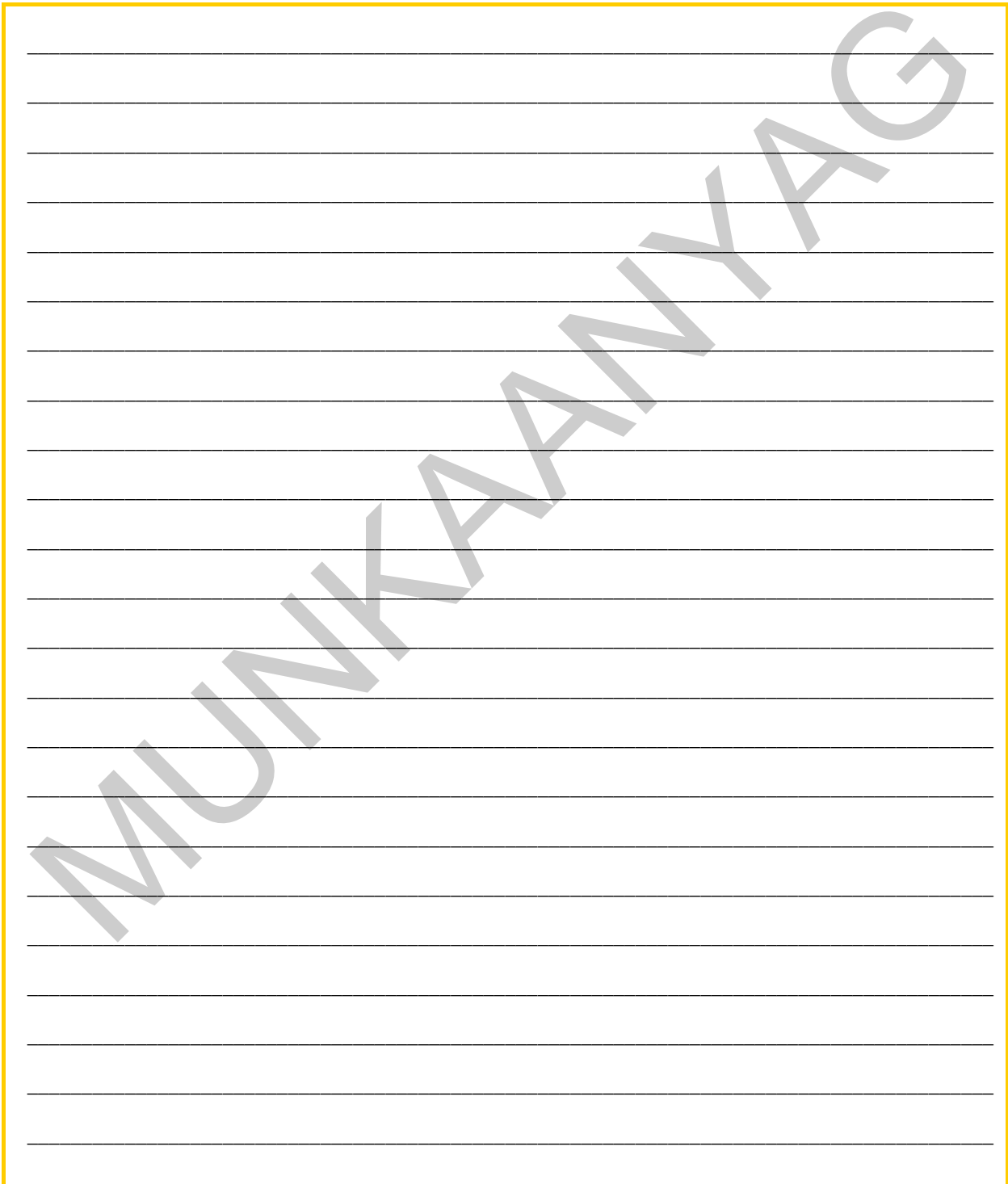
Beszélje meg tanulótársával, majd írja le saját családját és családformáját!

MUNKANYAG

3. feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának munkatársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

Kiscsalád, nagycsalád, egyszülős család, vegyes család. Foglalja rendszerbe ezeket a fogalmakat, s értelmezze is ezeket a családformákat!

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A feladatmegoldás lehetséges tartalma:

A család működése olyan folyamatokat foglal magában, amelyeket a család azért alkalmaz, hogy elérje céljait, a családtagok közötti kommunikációt, a célok kitűzését, a konfliktusmegoldást, a táplálkozást és a külső/belső források használatát. A reprodukív, a szexuális, a gazdasági és az oktatási cél valamikor valamennyi család központi céljai közé tartozott. Ezek napjainkra változtak, de a pszichológiai támasz megléte igen fontos cél marad az élet folyamán. A célokat könnyebb megvalósítani, ha a kommunikáció világos és egyenes. Ugyanakkor a családoknak szükségük van arra, hogy hozzáférhető külső és belső segítségforrásokkal rendelkezzenek, és érteniük kell ezek kihasználásához is.

2. feladat

A feladatmegoldás lehetséges tartalma:

A feladat alapvetően önismeretre épül, valamint annak a rendszernek az ismertetésére, amit a tanuló saját családjának értelmezésével kapcsolatban gondol és megfogalmaz. A saját családi rendszer értelmezése elvezeti a hallgatót és az oktatót is a tanuló önismereti szintjéhez ebben az aktuális helyzetben.

3. feladat

A feladatmegoldás lehetséges tartalma:

Kiscsalád: a család férjből, feleségből és egy vagy több gyermekből áll. A gyerekek jelenléte hatással van a család időbeosztására és gazdasági forrásaira. A gyermekek hiánya miatt a férj és feleség tanácsadóhoz vagy egészségügyi ellátáshoz fordulhat.

Nagycsalád: a család a kiscsalád tagjain kívül magában foglalja a rokonokat is. Minél zártabb a nagycsalád, annál nagyobb a befolyása az egészségügyi gondozásra. Ez a család sokszínű segítséget nyújt egészségügyi ellátásra szoruló családtagjainak.

Egyszülős (csonka) család: vagy úgy jön létre, hogy az egyik szülő kiválik a kiscsaládból halál, válás vagy elköltözés révén, vagy úgy, hogy egyedülálló személy gyermeket vállal, fogad örökbe. A különválás körülményei hatással vannak a családra. A csökkent pénzügyi és érzelmi források kedvezőtlen hatással vannak az egyszülős családok egészségére. Stressz, pszichoszomatika.

Vegyes család: a szülők vérrokonai viszonyban nem lévő gyermekeket hoznak előző kapcsolataikból új kapcsolataikba. Az előző élethelyzetek és a változáshoz való alkalmazkodás mértéke hatással van az egészségre. Az újonnan létrehozott családszerkezetből származó feszültségek ronthatják a családtagok mentális egészségét.

4. feladat

A feladatmegoldás lehetséges tartalma:

A tanuló hozza a példát; a példa és a példában szereplő probléma lesz az egyrészt, a probléma megoldásához vezető döntési mechanizmus lesz a másrészt. Egyrészt azt kell figyelembe venni, hogy a tanuló a példában szereplő problémát hogyan exponálja; milyen jelzőket és minősítéseket alkalmaz. Másrészt azt kell figyelembe venni, hogy a döntések módja és színtere miként jelenik meg a történetben, s ehhez hogyan viszonyul a tanuló.

MUNKKANYAG

IRODALOMJEGYZÉK

AJÁNLOTT IRODALOM

Frenk Sylvia, Rajnik Mária: Életesemények – A fejlődéslélektan tükrében. Semmelweis Egyetem–TF Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány Budapest, 2002.

Somlai Péter: Szocializáció. A kulturális átörökítés és a társadalmi beilleszkedés folyamata. Corvina Kiadó Budapest, 1997.

Vincze Mária: Együttnevelkedő csecsemők és kisgyerekek társas kapcsolatainak vizsgálata Pszichológiai Szemle 28.1. 58–61. oldal

MUNKANYELVI

A(z) 1868-06 modul 008-as szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
55 761 01 0000 00 00	Csecsemő- és gyermeknevelő- gondozó
54 761 02 0010 54 01	Gyermekotthoni asszisztens
54 761 02 0010 54 02	Kisgyermekgondozó, -nevelő
54 761 02 0100 33 01	Gyermek- és ifjúsági felügyelő
54 761 02 0100 31 01	Házi időszakos gyermekgondozó
33 761 01 0000 00 00	Nevelőszülő

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

15 óra

MUNKKANYAG

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.
Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató